

Wrocław, 12.09.2023r.

Dr hab. n. med. Maria Bujnowska-Fedak
Katedra Medycyny Rodzinnej
Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Damiana Schaeffera

'The infodemiology of health information exchanges among veterans in the United States'

Rada Dyscypliny Nauki o Zdrowiu Uniwersytetu Jagiellońskiego Promotor: Dr hab. Mariusz Duplaga, prof. UJ

Nowoczesne technologie informatyczne i komunikacyjne stały się podstawą naszego funkcjonowania w codziennym życiu, czego prostym przykładem jest powszechne użytkowanie telefonu komórkowego i Internetu. W chwili obecnej „współczesny pacjent”, użytkownik Internetu i innych usług typu e-health, jest zdecydowanie bardziej aktywny, mobilny, lepiej poinformowany i bardziej wymagający w stosunku do dostawców usług zdrowotnych. Niezbędnym warunkiem tego procesu jest jednak powszechny dostęp pacjenta do informacji zdrowotnych. Należy zwrócić uwagę, że świadomość pacjentów, ich wiedza z zakresu medycyny oraz wymagania wobec pracowników służby zdrowia oraz ośrodków udzielających świadczeń medycznych są niejednokrotnie kształtowane przez media elektroniczne, a zwłaszcza wszechobecny Internet. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom pacjentów stworzono wiele różnorodnych platform internetowych szerzących informację o zdrowiu i chorobie, a coraz więcej ośrodków medycznych, włączając w to placówki podstawowej opieki zdrowotnej, oferuje obecnie możliwość elektronicznej obsługi pacjenta.

Przedstawiona do oceny praca wpisuje się więc w ważny nurt badawczy wykorzystujący nowoczesne technologie informatyczne, a zwłaszcza Internet celem poznania roli internetowych forów dyskusyjnych, mediów społecznościowych i mediów informacyjnych w kształtowaniu decyzji zdrowotnych weteranów. Tematyka pracy jest nie tylko interesująca i

oryginalna, ale przede wszystkim ważna zarówno z medycznego, jak i społecznego punktu widzenia.

Niniejsza praca doktorska stanowi rozwinięcie poprzedniego badania pilotażowego przeprowadzonego w 2017 r., w którym zbadano, w jaki sposób amerykańscy weterani nawigują proces pozyskiwania psa towarzyszącego poprzez korzystanie z internetowych forów dyskusyjnych. Badanie pilotażowe wykazało potrzebę bardziej dogłębnego zbadania zachowań weteranów w zakresie poszukiwania informacji dotyczących zdrowia, co przyczyniło się do realizacji niniejszego projektu badawczego.

Recenzowana dysertacja doktorska liczy 268 stron i jest napisana w języku angielskim, w tym streszczenie w języku angielskim i polskim, wykaz tabel i rycin, wykaz skrótów (akronimów), wykaz istotnych w opinii autora pojęć wraz z ich objaśnieniami. Struktura pracy jest właściwa, Doktorant wyodrębnił 8 rozdziałów, są to: wstęp, założenia, cel pracy i postawione pytania badawcze, metody, wyniki i ich omówienie, obszerna dyskusja, wnioski, mocne i słabe strony przedstawionej dysertacji wraz z implikacjami badawczymi na przyszłość oraz piśmiennictwo. Doktorant zamieścił w pracy 22 tabele oraz jedną rycinę, ilustrującą one przede wszystkim uzyskane wyniki badań. Całość pracy napisana jest w sposób zrozumiały i przejrzysty, poprawnym językiem naukowym.

Wstęp liczący 25 stron, stanowi teoretyczną podstawę rozprawy, jest wprowadzeniem w problematykę poszukiwania informacji zdrowotnych online przez weteranów, rodzaju i dostępności różnych form informacji zdrowotnych online, ich ogólnej oceny w kontekście wyzwań i zagrożeń, potencjalnych korzyści i strat oraz wpływu tych informacji na stan zdrowotny weteranów. Celem przejrzystości i ustrukturyzowania omawianej problematyki wstęp został podzielony na 7 podrozdziałów opisujących, po ogólnym wprowadzeniu w tematykę, kolejno różne formy dostępnych platform dyskusyjnych i społecznościowych, a następnie narzędzia do ich jakościowej analizy z wykorzystaniem Strukturalnego Modelu Zachowań Poszukujących Informacji Zdrowotnych (Structural Model of Health Informationseeking Behaviors), który zakłada, że wymiana informacji zdrowotnych zachodzi we wszystkich społeczeństwach poszukujących informacji medycznych. Na koniec wstępu doktorant wprowadza pojęcie infodemiologii. Infodemiologia została zdefiniowana przez Gunthera Eysenbacha na początku XXI wieku jako epidemiologia informacyjna. Jest to obszar

badania naukowe skoncentrowany na skanowaniu Internetu w poszukiwaniu treści związanych ze zdrowiem, które użytkownicy wnoszą, a ostatecznym celem jest szeroko pojęta poprawa zdrowia publicznego.

Kolejny rozdział poświęcony jest celom badawczym. Głównym celem rozprawy doktorskiej jest kompleksowe i wielowymiarowe zbadanie interakcji weteranów amerykańskich z różnymi formami informacji zdrowotnych dostępnych online i wpływu tych interakcji na stan zdrowia weteranów, ocenę satysfakcji z leczenia, dostępność do specjalistycznej opieki i ogólną wiedzę na temat funkcjonowania służby zdrowia. Badanie ma zwłaszcza na celu krytyczną ocenę roli internetowych forów zdrowotnych, ogólnego dyskursu internetowego, mediów społecznościowych i wizerunku usług zdrowotnych dedykowanych weteranom w mediach informacyjnych w kształtowaniu decyzji i doświadczeń weteranów w zakresie opieki zdrowotnej. Badanie ma również na celu wyjaśnienie wpływu poszukiwania porad zdrowotnych przez Internet na codzienne decyzje zdrowotne weteranów (tzw. fenomen "Dr. Google"), zdolności przewidywania ich zachowań zdrowotnych dzięki analizie dyskursu online, a także wpływu inicjatyw w zakresie zdrowia publicznego, sieci wsparcia online i działań prowadzonych przez celebrytów i influencerów na zapobieganie samobójstwom wśród weteranów.

Rozprawa doktorska wyznacza konkretne cele w zakresie ośmiu sformułowanych hipotez, pięciu szczegółowych celów badawczych i dziesięciu postawionych pytań badawczych.

Do szczegółowych celów badawczych rozprawy należą:

- jakościowa analiza roli psów towarzyszących w pomaganiu weteranom na podstawie rozmów na forach internetowych dotyczących zdrowia,
- zbadanie związku między dyskusjami online a zachowaniami zdrowotnymi weteranów,
- przeprowadzenie analizy treści relacji medialnych na temat usług zdrowotnych dla weteranów w latach 2015-2022,
- analiza działań w mediach społecznościowych związanych z zapobieganiem samobójstwom weteranów oraz

- określenie zależności między zachowaniami związanymi z poszukiwaniem informacji na temat zdrowia w Internecie a korzystaniem z opieki zdrowotnej wśród weteranów.

Nie mam merytorycznych zastrzeżeń do ich treści.

W kolejnej części przedstawiona została metodyka badań. Badanie zbiera, analizuje i interpretuje dane z forów dyskusyjnych, ogólnego dyskursu online, platform mediów społecznościowych i źródeł wiadomości przy użyciu różnych jakościowych metod analitycznych, takich jak teoria ugruntowana, analiza treści, analiza dyskursu, analiza tematyczna i analiza narracyjna. Celem analizy jest zidentyfikowanie tematów, trendów i wzorców, które można wykorzystać do ulepszenia mechanizmów wsparcia weteranów oraz usług opieki zdrowotnej. Jak podkreśla Doktorant w końcowej części tego rozdziału, badania zostały przeprowadzone i opracowane w ścisłej zgodności z zasadami etycznymi i jakościowymi wytycznymi badawczymi. Wszystkie dane wykorzystane w rozprawie doktorskiej uzyskano za pośrednictwem Internetu i są one swobodnie dostępne w domenie publicznej.

Rozdział Wyniki podzielony został na 6 podrozdziałów, z których pierwszy zwany Przeglądem Organizacyjnym (Overview of Organization) prezentuje i odpowiednio porządkuje przedstawione wyniki badań, co zdecydowanie pomaga czytelnikowi w zapoznaniu się z mnogością rezultatów wynikających z przedstawionych analiz. Prezentowane rezultaty zostały podzielone na 4 główne sekcje, z których każda skupia się na innym aspekcie dyskursu i analiz internetowych dotyczących weteranów i ich doświadczeń: Analiza Forum Dyskusyjnego (wstępna i rozszerzona) (Forum Analysis), Ogólny Dyskurs Online (General Online Discourse), Analiza Wiadomości Medialnych (News Analysis) oraz Analiza Mediów Społecznościowych (Social Media Analyse) przedstawione w porządku chronologicznym.

Celem lepszego udokumentowania rezultatów analizy poszczególnych forów internetowych rozdział Wyniki został wzbogacony o 21 tabel prezentujących w sposób skondensowany najważniejsze tematy i problemy ujawnione w analizie, a także kluczową statystykę dotyczącą poruszanych tematów i podnoszonych kwestii. Przeprowadzona analiza dostarczyła wiele interesujących informacji na temat stanu zdrowia samych weteranów, a przede wszystkim wyzwań i problemów z jakimi borykają się oni w kontaktach z pracownikami służby zdrowia, a zwłaszcza administracji medycznej, ale również dostarczyła cennych informacji na temat roli platform internetowych w poprawie dostępności do usług medycznych

i roli mediów społecznościowych w budowaniu więzi między weteranami i dostarczaniu wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego. Wyniki przeprowadzonej przez Doktoranta analizy ogólnego dyskursu internetowego podkreślają dostępność i wysoką jakość usług z zakresu zdrowia psychicznego dla weteranów, którzy często cierpią na zespół stresu pourazowego (z ang. post traumatic stress disorders – PTSD), zaburzenia depresyjne i lękowe. Z drugiej jednak strony analiza ujawnia szereg przeszkód, z którymi borykają się amerykańscy weterani, takich jak stygmatyzacja, strach przed negatywną oceną innych, ograniczony dostęp do usług medycznych (w zależności od miejsca zamieszkania) oraz zróżnicowanie w dostępie do opieki w zakresie zdrowia psychicznego i usług rehabilitacyjnych. Analiza wykazała, że współpraca między placówkami służby zdrowia zajmującymi się weteranami a lokalnymi świadczeniodawcami usług medycznych na obszarach wiejskich, wraz z finansowaniem z Biura Zdrowia Wsi, przyczynia się do poprawy dostępu do usług medycznych dla weteranów. Z drugiej strony, długi czas oczekiwania na wizytę lekarską, przestarzałe wyposażenie, skomplikowane procesy administracyjne, różnice w jakości usług medycznych, braki kadrowe i niewystarczające dofinansowanie mają negatywny wpływ na ogólne doświadczenia związane z opieką zdrowotną weteranów. Na szczególną uwagę w mojej opinii zasługują również rezultaty wynikające z analizy mediów społecznościowych, które ujawniają niezwykle istotną rolę społecznościowych platform medialnych w tworzeniu więzi między weteranami, zwalczaniu poczucia stygmatyzacji, zapewnianiu im wsparcia psychicznego, w tym zapobieganiu samobójstwom. Społeczności weteranów i fora internetowe zapewniają wsparcie i poczucie wspólnoty, podczas gdy kampanie w mediach społecznościowych i influencerzy redukują stygmatyzację i zwiększają świadomość na temat problemów z jakimi mierzą się weterani. Z kolei współpraca między przedstawicielami zdrowia publicznego i przedstawicielami branży technologii informatyczno-komunikacyjnych ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju nowoczesnych narzędzi telemedycznych zapobiegających próbom samobójczym.

W obszernej dyskusji, zawartej na 49 stronach, Doktorant skonfrontował wyniki badań własnych z wynikami zaczerpniętymi z piśmiennictwa. Rozdział ten wskazuje na głęboką wiedzę Autora w zakresie zagadnień dotyczących podjętej w rozprawie problematyki.

Dyskusja to istotny, ale zarazem dość trudny do napisania rozdział pracy, a Doktorant poradził sobie z nim bardzo dobrze.

Kolejny rozdział Wnioski podsumowuje całość rozprawy doktorskiej, uwzględniając najbardziej istotne rezultaty i spostrzeżenia, w pełni odpowiadając na postawione cele i pytania badawcze. Bardzo cenne w mojej ocenie jest umieszczenie na końcu rozprawy rozdziału poświęconego mocnym i słabym stronom przedstawionej dysertacji i potencjalnym przyszłym kierunkom badawczym. Doktorant omawia w nim bardzo szczegółowo zarówno pozytywne strony przeprowadzonej analizy, jak i związane z badaniami ograniczenia oraz formułuje szereg pytań badawczych, na które w jego ocenie powinny dać odpowiedź przyszłe badania w tym zakresie.

Rozprawę doktorską zamyka obszerny wykaz piśmiennictwa, który obejmuje 295 pozycji. Wszystkie to pozycje anglojęzyczne i aktualne, blisko 40% piśmiennictwa stanowią najnowsze pozycje z lat 2020-2023. Wszystkie źródła są ściśle związane z tematem pracy. Są one wykorzystane w sposób celowy, dobrze dokumentują tezy zawarte w tekście pracy.

Doktorant nie ustrzegł się jednak kilku drobnych błędów formalnych i stylistycznych, które z recenzenckiego obowiązku należy przytoczyć:

- W rozdziale Definicje otwierającym rozprawę doktorską brakuje pojęcia 'infodemiologii', które pojawia się już w tytule pracy; podczas gdy zostają w tym rozdziale opisane tak oczywiste pojęcia jak „pandemia covid-19”, „weterani”, „eksperti zdrowia”, „interwencje zdrowotne”, „opinia”, „facebook”, „media społecznościowe” i wiele innych. Wprawdzie pod koniec rozdziału wprowadzającego autor wprowadza znaczenie tego pojęcia i przedstawia jego miejsce i rolę w metodologii badań, ale w mojej opinii jest to zdecydowanie za późno.
- W tekście rozprawy brakuje odniesienia do Tabel, co zwiększyłoby jeszcze bardziej jej przejrzystość i czytelność.
- W pracy autor stosuje szereg skrótów. Niestety wiele z nich nie zostało zawartych w Rozdziale 2 - Lista akronimów, jak np. GWI (Gulf War Illness), IBS (Irritable Bowel Syndrom), CFS (Chronic Fatigue Symptom) i inne. Poza tym, jak zauważyłam, nie zawsze skrót jest wyjaśniany w tekście przy jego pierwszym użyciu, czasem nieco później, po jego kilkukrotnym użyciu, jak np. CMI (chronic multi-symptom illness) na str. 187, co powoduje, że niekiedy zrozumienie tekstu jest trudne.

- W moim odczuciu Rozdział 2 Lista akronimów powinien rozpoczynać pracę i być zlokalizowany przed Rozdziałem 1 Definicje, tym bardziej, że już w tym rozdziale doktorant posługuje się szeregiem skrótów, które wyjaśnia dopiero później w Liście Akronimów, jak np. EHR lub SMP.
- Zamieszczony na początku dysertacji na stronie 4 Spis tabel i rycin nie został uwzględniony w Spisie treści otwierającym rozprawę doktorską.
- Drobne błędy literowe i redakcyjne, jak np. na str. 58 w wytłuszczonym tytule 'Content Analysis' zamiast 'Content Analysis', dwukrotnie wydrukowana w pracy str. 50.

Zauważone błędy nie wpływają jednak na wartość naukową i merytoryczną rozprawy, którą oceniam bardzo pozytywnie.

Podsumowanie opinii

Przystępując do oceny całości rozprawy doktorskiej podkreślić należy oryginalność podjętego tematu oraz jego duże znaczenie poznawcze. Wyniki badania potwierdzają hipotezę, że analiza dyskusji online dotyczących zagadnień zdrowotnych może znacząco poprawić działania w zakresie promocji zdrowia publicznego. Prowadzone na forach internetowych dyskusje na temat zdrowia, aktywności w mediach społecznościowych i inicjatywy w zakresie zdrowia publicznego wywierają korzystny wpływ na stan zdrowia psychicznego i ogólnego weteranów, co potwierdza skuteczność sieci wsparcia online w promowaniu konkretnych działań interwencyjnych. Wszystko to przekłada się na lepsze zdrowie weteranów, którzy są lepiej poinformowani i posiadają niezbędną wiedzę, aby w pełni korzystać ze wszystkich dobrodziejstw systemu opieki nad weteranami.

Stwierdzam więc, że praca doktorska Pana mgr Damiana Schaeffera **'The infodemiology of health information exchanges among veterans in the United States'** stanowi wartościowy i nowatorski dorobek naukowy. Doktorant wykazał się umiejętnością planowania i prowadzenia pracy badawczej na wysokim poziomie, właściwego doboru technik badawczych i wyciągania rzetelnych wniosków na podstawie uzyskanych wyników badań. Obszerny wstęp, o charakterze opracowania monograficznego, dobrze wprowadza czytelnika w tematykę pracy. Cele i metody pracy sformułowano w sposób przejrzysty i wyczerpujący. Wyniki badań zaprezentowane zostały w czytelnej formie graficznej. Dyskusja wykazuje

oczytanie i dogłębną znajomość problematyki oraz swobodne poruszanie się w literaturze tematu. Piśmiennictwo zawiera 295 pozycji, w tym najnowsze. Wnioski są koherentne z celami pracy, mają charakter ogólnych konkluzji i wynikają z przeprowadzonych badań.

Biorąc pod uwagę celowość podjęcia tematu oraz wartość naukową i praktyczną uzyskanych wyników - stwierdzam, że rozprawa Pana **mgr Damiana Schaeffera 'The infodemiology of health information exchanges among veterans in the United States'** spełnia w pełni warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.). W związku z powyższym składam wniosek do Wysokiej Rady Dyscypliny Nauki o Zdrowiu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie o dopuszczenie Pana **mgr Damiana Schaeffera** do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wrocław, 12.09.2023r.

dr hab. n. med. Maria Magdalena Bujnowska-Fedak